

Nawoord bij

‘Het ontwerp van een leertraject in samenspraak’

Met veel belangstelling heb ik het verslag gelezen van het ontwerpproces van een leertraject ten behoeve van vraaggerichte zorg. Graag wil ik in deze korte nabeschouwing enkele observaties beschrijven die tevens uitnodigen om op de gevolgde werkwijze te reflecteren en de oorspronkelijke betekenis van de gehanteerde ontwerp-aanpak te verhelderen.

Joseph Kessels *

De zorgvuldige werkwijze op basis van de systematiek van het 8-velden model, en het nauwgezet uitgevoerde evaluatieonderzoek dwingen respect af. De beschrijving geeft een mooi verslag van de toepassing van een relationele benadering in het onderzoek naar een passende invulling van wat vraaggerichte zorg in de praktijk kan betekenen. Ook de analyse van ondersteunende competenties die dergelijke zorg mogelijk maken en het ontwerp van leersituaties waarin zorgverleners die beoogde competenties kunnen verwerven, weerspiegelen op voorbeeldige wijze de integratie van een relationele benadering en een systematische benadering. De interne consistentie van het 8-velden model biedt de ontwerpers steun bij het benaderen

van een reële maar diffuse vraag zoals die zich in de werkelijkheid voordoet en bij het vertalen van de knelpunten naar leersituaties voor verplegenden en verzorgenden. De relationele benadering nodigt diverse actoren uit om te expliciteren welke opvattingen zij hebben over de aard van knelpunten en te verkennen welke werkwijzen mogelijk zijn bij het zoeken van oplossingen. Zo ontstaat waarschijnlijk niet alleen draagvlak voor de voorgestelde werkwijze, maar kan ook de kwaliteit van de werkwijze toenemen, althans de implementatie daarvan zal soepeler geschieden.

De auteurs geven echter ook aan dat zij op cruciale punten van het oorspronkelijke conceptuele raamwerk afwijken. Zo is het onderzoek naar de beoogde werksituatie beperkt tot het ‘competent functioneren’ van de zorgverlener. Het veld ‘werksituatie’ bevat daardoor in feite de gewenste ‘competenties’ waarmee de beroepsbeoefenaar adequaat kan omgaan met de geïnventariseerde knelpunten rond vraaggerichte zorg. Deze keuze is op zich goed te verantwoorden. Zij levert alleen problemen op met betrekking tot het oorspronkelijke volgende veld ‘vaardigheden’. Het betreft hier de bekwaamheden of competenties die gewenst zijn om aan de beoogde werksituatie daadwerkelijk vorm te geven. De auteurs kiezen hier voor een vrij klassieke opdeling in kennis, vaardigheden en attitudes. Het lijkt mij dat dit soms gekunsteld en overbodig voorkomt, omdat in

de eerdere competenties al voldoende omvattend het gewenste functioneren van de zorgverlener is beschreven. De auteurs moeten dat ongetwijfeld ook als zodanig gevoeld hebben, en bespreken dit aspect ook in de reflectie.

In het oorspronkelijke conceptuele raamwerk biedt het veld ‘werksituatie’ de ruimte om oplossingen voor knelpunten op te voeren die betrokkenen kunnen realiseren door andere dan alleen leer-interventies. Te denken valt aan het anders inrichten van het werk, het ontwikkelen van ondersteunende procedures, het betrekken van nieuwe methoden en technieken, enzovoort. Het identificeren en verwerven van specifieke competenties vormen dan de ondersteuning van een meer omvattende organisatieverandering. Veelal is echter bij voorbaat al een beslissing genomen om bepaalde doelen of knelpunten door middel van een opleidingsachtige oplossing te benaderen. Het samen herinrichten van een werksituatie, waarbij ook andere dan leersstrategieën betrokken zijn, is dan niet meer aan de orde. En dat leidt in de regel tot het soort dubbeling van competenties enerzijds met kennis, vaardigheden en attitudes anderzijds, of zelfs tot het weglaten van het veld ‘werksituatie’.

De auteurs merken op dat het consequent volgen van het 8-velden model, inclusief het systematische evaluatieonderzoek, een tijdrovende aangelegenheid

Foto: beschikbaar gesteld door auteur

is. Soms voelen leerplanontwikkelaars zich onder de druk van opdrachtgevers gedwongen om aanmerkelijke verkortingen door te voeren en zelfs terug te vallen op een traditionele leerstofgerichte benadering. Een zorgvuldig voor- en natraject verdraagt zich moeilijk met de cursusdruk. Het is bewonderenswaardig hoe de ontwikkelaars het ontwerpproces met behulp van een geïntegreerde systematische en relationele benadering hebben kunnen vormgeven, en daarbij ook nog een ondersteunend onderzoek hebben uitgevoerd. Het probleem van de tijddruk en de ervaren omslachtigheid is mij echter als geen ander bekend.

Een recente ontwikkeling is dat we het ontwerpproces steeds meer gaan opvatten als een belangrijk leerproces voor de diverse betrokken actoren. We benadrukken dat kenmerk bij de start van een project. Een consequentie is dat we dan ook van meet af aan potentiële deelnemers aan het leertraject laten participeren in de analyses met behulp van het 8-velden model. Opmerkelijk resultaat is dat het op een verantwoorde wijze vullen van de 8-velden door de 'lerenden' veelal de formele cursus overbodig maakt. Of anders gezegd: het leertraject begint

op de eerste ontwerpdag. Het leereffect beperkt zich ook niet tot de 'cursisten' maar is terug te vinden bij alle actoren die invloed kunnen uitoefenen op het wegwerken van de ervaren knelpunten in het werkveld. Het inzicht dat het ontwerpproces waarschijnlijk een belangrijker leerproces is dan een cursus kan bieden, geeft een krachtige ondersteuning aan de principes van 'collaborative learning' en 'collaborative design', en wel op een niet-schoolse manier.

Schoot, Engels, Hollands en De Witte hebben een waardevol leertraject ten behoeve van vraaggestuurde zorg beschreven. Het levert inzichten in de wijze waarop diverse belanghebbenden bij een lastig vraagstuk in het werkveld een betekenisvolle rol kunnen spelen bij het ontwerpen en realiseren van leertrajecten. Het is evident dat de leeropbrengsten bij het werken met een 8-velden model zich niet beperken tot alleen de cursisten.

* **Prof. Dr. J.W.M. Kessels** is hoogleeraar Human Resource Development aan de Faculteit Gedragwetenschappen van de Universiteit Twente en partner in Kessels & Smit, The Learning Company. kessels@kessels-smit.nl

PERIODIEK BEKEKEN

Select (periodiek AZM) juni 2004

- Het onderzoek naar 'levende' hartkleppen vervaardigd uit het eigen lichaam van de patiënt.
- Stroomlijning van opleidingscontinuüm door stuurgroep
- Het transplanteren van half - identieke donoren

Huid (periodiek van de stichting Nationaal Huidfonds) juni 2004

- Samenwerking tussen huidartsen en bedrijfsartsen is onontbeerlijk
- Leven met pemphigus, een ernstige en zeldzame huidaandoening

Scan (periodiek UMC) juni 2004

- Het verkleinen van breukrisico bij broze botten (gebruik van bisfosfonaten)
- Risico's van het Atkinsdieet
- Jobrotation in de oncologie

Reintree (periodiek Vervangingsfonds en Participatiefonds onderwijs) juni & juli 2004

Juninummer over 6^e Arbocongres. In het julinummer o.a.:

- Opening van een Reïntegratie Adviesdesk
- Resultaten van een enquête uitgevoerd op verzoek van beide Fondsen
- Een nieuwe Arboconvenant in 2005 voor het Primair onderwijs en het Voortgezet onderwijs

BVE Magazine juni 2004

- De invloed van de Europese wetgeving op het ondernemerschap
- Hans Huiben nieuwe directeur BVE Raad
- Interview met de directeur van CINOP
- Kenniseconomie vereist onorthodoxe keuzes

Laatste nummer HBO journal !

- Frans Leijnse verlaat de HBO Raad
- De functie van lectoren in het HBO
- Voor en tegen vaan een 'Comeback' van het kort HBO

Frans Tillemans